

KISA KLASİKLER / 61

STEPHEN CRANE

Canavar

ÇEVİRİ: CAN ÖMER KALAYCI

♥ can
klasik

STEPHEN CRANE
CANAVAR

Can Klasik

Canavar, Stephen Crane

İngilizce aslından çeviren: Can Ömer Kalaycı

The Monster

İlk basım: *Harper's New Monthly Magazine*, 1898

Bu çeviride kaynak alınan baskı: *The Red Badge of Courage and Other Stories*,
Oxford World's Classics, 2008

© 2022, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Temmuz 2022, İstanbul

2. basım: Ocak 2023, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Seçkin Selvi

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak illüstrasyonu: Çağlar Bıyıkoğlu

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çifttehavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-5801-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

STEPHEN CRANE

CANAVAR

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren

Can Ömer Kalaycı

♥can

STEPHEN CRANE, 1871'de papaz bir babanın on dördüncü ve son çocuğu olarak Newark New Jersey'de doğdu. Akademide aradığını bulamayınca muhabirlik ve yazarlık üzere Syracuse Üniversitesi'ni yarıda bıraktı. İlk romanı *Sokak Kızı Maggie-Bir New York Hikâyesi*, edebiyat eleştirmenleri tarafından Amerikan edebiyatının ilk natüralist eseri olarak tanımlandı. Savaş muhabiri olarak Küba'ya doğru yol aldığı gemi battı ve yazar otuz günü bir kurtarma teknesinde su üzerinde geçirdi, bu deneyimini *Erkekler, Kadınlar ve Tekneler* adlı eserinde anlattı. Joseph Conrad ve H.G. Wells'le yakın dostluklar kurdu. Yirmi sekiz yaşında tüberküloza yakalandı ve Almanya'da tedavi gördüğü sırada hayatını kaybetti. Crane ölümünü takip eden yaklaşık iki yüz yıl boyunca pek hatırlanmasa da eleştirmenlerin eserlerini yeniden merceğe almasıyla jenerasyonunun en yenilikçi yazarı olarak görülmeye başlandı.

CAN ÖMER KALAYCI, 1963'te doğdu. İstanbul Amerikan Robert Lisesi ve Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni bitirdi. Aynı fakültede Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları dalında uzmanlığını, doçentliğini ve 2003 yılında profesörlüğünü aldı. "Çocuk Alerjisi ve Astım" alanında yan dal uzmanlık eğitimini Hacettepe Üniversitesi ve New York State Üniversitesi'nde tamamladı. 2000-2002 yıllarında iki yıl süreyle Harvard Üniversitesi'nde astım konusunda çalıştı. Halen Ankara'da serbest hekim olarak çalışmaktadır. Can Yayınları'ndan diğer çevirileri: *Baskerville'lerin Köpeği*, *Gulliver'in Seyahatleri*, *Atını Sürüp Giden Kadın*, *Quinx ya da Kusursuz Adamın Öyküsü*, *Türkiye'de Şark Garp* ve *Amerikan Tesirleri II*, *Moby Dick*, *Erewhon*, *Ustanın Dersi*.

I

Küçük Jim o sırada 36 numaralı lokomotif olarak Syracuse-Rochester seferini yapıyordu. Tarifeli zamanın on dört dakika gerisindeydi ve son sürat gidiyordu. Bu nedenle çiçek tarhının etrafındaki kavisi dönerken arabasının tekerleklerinden biri, bir şakayıkı biçti. 36 numara derhal yavaşladı ve suçlulukla, çimeni biçmekte olan babasına baktı. Doktorun sırtı kaza yerine dönüktü ve yavaş hareketlerle, ileri geri çim biçmeyi sürdürdü.

Jim arabanın koşum okunu yere bıraktı. Bir babasına baktı, bir de kırılmış çiçeğe. Sonunda çiçeği bir destek çubuğuna tutturmaya ve canlandırmaya çalıştı, ama çiçeğin omurgası zedelenmişti ve boynu bükük olarak Jim'in elinden sarktı. Jim kırık çiçeği düzeltememişti. Tekrar babasına doğru baktı.

Jim çimlerin üzerinde, sersefil bir halde ayağıyla çiçek tarhına vura vura yavaşça ilerledi. O sırada babası da taze kesilmiş çimlerin bıçaklarından iplik gibi sarktığı hırıldayan makinesiyle ona doğru geldi. Jim alçak bir sesle, "Baba!" dedi.

Doktor çimi sanki bir rahibin çenesini tıraşlar gibi

kesiyordu. Mevsim boyunca her gün yemekten sonra akşamın serinliği ve huzurunda çimleriyle uğraşmıştı. Kıraza ağaçlarının gölgesinde kalan çim bile gür ve sağlıklıydı. Jim sesini biraz yükseltti. “Baba!”

Doktor durdu; artık makinenin kulakları sağır eden uğultusu kesildiği için kızılgerdanların aşk çağrıları duyulabiliyordu. Jim’in elleri arkasındaydı ve parmaklarını kâh kenetliyor kâh açıyordu. Tekrar, “Baba!” dedi. Çocuğun genç ve gül pembesi dudakları aşağı sarkmıştı.

Doktor kaşlarını çatarak merakla başını uzattı. “Ne var Jimmie?”

“Baba!” diye tekrarladı çocuk. Sonunda parmağını uzatıp çiçek tarhını gösterdi. “İşte!”

“Ne o?” dedi doktor, kaşlarını daha da çatarak. “O ne, Jim?”

Çocuk, muhtemelen şiddetli zihinsel bir fırtına geçirdiği sessizlikten sonra parmağını kaldırıp söylediğini tekrarladı – “İşte!”

Baba bu sessizliğe büyük bir nezaketle tam bir saygı gösterdi. Ardından bakışları dikkatle çocuğun parmağının işaret ettiği yere yöneldi ama açıklayıcı hiçbir şey göremedi. “Ne demek istediğini anlamıyorum, Jimmie,” dedi.

Durumun vahameti çocuğun kelime dağarcığını yok etmiş gibiydi, sadece tekrarlayabildi: “İşte!”

Doktor derin derin düşündü, ama duruma bir anlam veremedi. Sonunda, “Gel de göster bana,” dedi.

Birlikte çimleri geçip çiçek tarhına doğru ilerlediler. Kırık şakayika birkaç metre kala Jim geride kalmaya başladı. “Orada!” dedi. Kelime ağzından neredeyse nefes nefese çıkmıştı.

“Nerede?” dedi doktor.

Jimmy ayağıyla çimlere vurdu. “Orada!” diye yanıtladı.

Doktor mecburen tek başına ilerledi. Biraz uğraştıktan sonra olayın konusu olan kırık çiçeği buldu. Dönüp baktığında çocuğun arkada gizlenip dikkatle onun yüzünü incelediğini gördü.

Baba düşündü. Bir süre sonra, "Jimmie, buraya gel," dedi. Çocuk son derece utanmış bir tavırla ilerledi. "Jimmie, nasıl oldu bu?"

"Trencilik oynuyordum ve çarpıp ezdim onu."

"Ne yapıyordun, ne?"

"Trencilik oynuyordum."

Baba tekrar düşündü. "Pekâlâ, Jimmie," dedi usulca. "Sanırım bugün artık trencilik oynamasan iyi olur. Sence de öyle değil mi?"

"Evet efendim," dedi Jimmie.

Karar kendisine bildirilirken çocuk babasının yüzüne bakmamıştı ve sonra başı önde, ayaklarını sürte sürte uzaklaştı.

II

Jimmie'nin tavırlarından, gözlerden uzak olmak istediği ortadaydı. Ahıra gitti. Doktorun atlarına bakan zenci Henry Johnson süngerle iki tekerlekli arabayı siliyordu. Jimmie'nin geldiğini görünce dostça gülümsedi. Sıkı fıkı arkadaşları. Hayattaki hemen her şey hakkında neredeyse tam olarak aynı şeyi düşünürlerdi. Bazı noktalarda belirgin ayrılıkları vardı, tabii. Örneğin Henry'nin konuşmasından gani gönüllü bir zenci olduğu apaçık belli olurdu ve kasabanın, çok sayıda zencinin yaşadığı banliyösünde etrafına ışık saçan, belli bir ağırlığı olan, itibarlı birisi olarak tanınırdı, ama onun bu şöhreti Jimmie'nin

pek umurunda değildi; ancak sırf Henry kendisini takdir edip saygı duyduğu için, Jimmie de belli belirsiz Henry'yi takdir eder ve saygı duyardı.

Bununla birlikte "ay" dedikleri doktorla ilgili tüm konularda, açıkça dillendirmedikleri ortak bir anlayış içindeydiler. Jimmie ne zaman bir ay tutulmasının kurbanı olsa, Henry'nin suçlarıyla teselli bulmak için ahıra giderdi. Henry kendi ırkına özgü esneklikle, kendisini Jimmie'nin rezaletinin bir basamak üstüne konumlandıracak bir günahını bulabilirdi. Belki kısa zaman önce arabanın arkasına koşum kayışlarını koymayı unuttuğunu ve doktor tarafından azarlandığını anımsardı. Sonra bu ikisi tek kelime sarf etmeden "ay"ları hakkında konuşur ve birbirlerine anlayış gösterip kendilerini benzer suçlar işlemiş kişiler olarak görürlerdi. Öte yandan, Henry bazen bu fikri tamamen reddetmeyi tercih eder ve Jimmie günahıyla ortaya çıktığında, en erdemli haliyle onunla alay eder, büyük bir özgüvenle doktorun öğretilerinin kuralları hakkında vaaz verir ve Jimmie'nin bütün iğrençliklerini gözüne sokardı. Jimmie yoldaşının bu yaptığının ne kadar kötü bir şey olduğunu anlamazdı. Alçakgönüllülükle bunu kabullenir, sürekli kendi yaptığının kaygısını hisseder ve bir aziz kılığına bürünmüş olan Henry'ye derin bir saygı göstererek onun dostluğunu kazanmaya çalışırdı. Jimmie tarifsiz kötülükteki eylemlerinin kanını hâlâ ellerinde taşıırken bile, onun alçakgönüllü tavrından etkilenen Henry, bazen ona araba tekerleğinin üzerine sünger sıkma mutluluğunu bahşederdi.

Henry çuval bezinden giysilerinin içindeyken bile Jimmie ona patronluk taslamazdı. Bu onun yaşı ve durumuna göre çok adil bir davranıştı. Jimmie bunun farkında bile değildi. Ayrıca Henry ata binebilirdi ve Jimmie bunun tamamen farkındaydı. Henry koyunlar, inekler ve

her cinsten bol miktarda harikaların bulunduğu çiftliklerin dört bir yana yayıldığı kır yollarındaki o muhteşem yolculuklarda “ay”ın arabasını bizzat sürerdi.

“Merhaba Jim!” dedi Henry elinde süngerini tartarak. Arabadan sular damlıyordu. Atlar ara sıra ahırdaki bölmelerinde çam tahtasından zemine toynaklarını büyük bir gürültüyle vuruyorlardı. Ortalıkta bir saman ve koşum havası vardı.

Jimmie bir an için hiçbir şeye ilgi göstermedi. Çok mahzundu. Araba yıkamanın o harika duygusunu bile hissetmiyordu. İşiyile uğraşan Henry, ona ancak gözucuyla baktı. “Baban seni bir güzel patakladı, değil mi?” dedi sonunda Henry.

“Hayır,” dedi Jimmy, savunmaya geçerek, “pataklandı.”

Henry bu sıradan yanıtın ardından ciddi bir suratla işine devam etti. Sonra, “Sana kaç kere şu çiçeklerle oyna, şunları elleme demiştim. Baban bundan hiç hoşlanmaz,” dedi. Aslında Henry daha önce çocuğa hiç çiçeklerden söz etmemişti.

Jimmy hüzünlü sessizliğini sürdürdüğü için Henry araba yıkama işinde onun aklını çelebilecek numaralar yapmaya başladı. Ta ki Henry ağacın üstünde bir su çarkı çevirip her yere su fışkırtana kadar çocuk yerinden kılmıdamadı. Jimmy garaj kapısının pervazında oturmuştu, fakat bu seremoninin başında yerinden kalkıp, başına gelen en son utancın anısını yavaş yavaş azaltan bir ilgiyle arabanın yanına dolandı.

İşte o zaman Johnson, görevi Jimmie’yi su sıçramasından korumak olan bir adamın bütün vakarını sergiledi. “Dikkat et çocuk! Dikkat et! Pantolonunu ıslatacaksın. Annen bu tür aptallıklardan hoşlanmaz, hemen anlar. Senin burada pantolonunu ıslatmana izin vereyim de Mrs.Trescott kafama bir tane patlatsın. Hayır, dünyada

olmaz.” Çok huzursuz bir havada konuştu, ama kesinlikle kızgın değildi. Sesinin tonu, sadece kendi önemliliğinin bir parçasıydı. Aslında çocuğun orada bulunup ahır işlerini izlemesinden her zaman hoşlanırdı. Çünkü Jimmie komşuların ne güzel parlatıldığı veya atların ne güzel tımar edildiği söylendiğinde büyük bir saygı duyardı. Henry bu tür işleri en ince ayrıntısına kadar ballandıra ballandıra anlatır ve çocuğun hayranlığından büyük mutluluk duyardı.

III

Johnson mutfakta yemeğini yedikten sonra, garajın üstündeki odasına gitti ve büyük bir özenle giyindi. Bir saray gözdesi bile Johnson kadar süslenip püslenmeye meraklı olamazdı. Öte yandan, aslında daha çok kilisenin geçit törenine hazırlanan bir rahip gibiydi. Odasından çıkıp araba yolundan aşağı salına salına yürüdüğünde kimse onun hayatında bir kere bile araba yıkamış olduğundan kuşkulamazdı.

Bu, sadece mor pantolonu ya da parlak ipek şeritli hasır şapkası nedeniyle değildi. Değişiklik, Henry'nin içinde, ta derinlerde bir yerdeydi. Ama bunda öyle pasta dansı¹ gibi bir abartı yoktu. O yalnızca akşam yürüyüşüne çıkmış sakin, iyi yetiştirilmiş, varlıklı, mevki makam sahibi ve gerekli diğer başarılarla erişmiş bir beyefendiydi ve hayatında araba yıkamamıştı.

1. Cakewalk. 19. yüzyıl ortalarında zenci toplantılarında düzenlenen ve adını, ödül olarak kazanana bir pasta verildiği dans yarışmalarından alan bir dans. Bu dansta çiftler komik bir resmiyet havasında yürüyerek dans ederler. (Ç.N.)

Kimse onun hayatında bir kere bile araba yıkamış olduğundan kuşkulalmazdı.

Sabah, iş elbiseleri üzerindeyken bir arkadaşına rastlamıştı – “Merhaba Pete!” “Merhaba Henry!” Şimdi olanca fiyakasıyla aynı arkadaşıyla karşılaştı. Başını eğip selam verişinde hiç kibir yoktu. Olsa olsa tam bir asalet ifadesi vardı – “İyi akşamlar Mister Washington.” Patates tarlasında çalıştığı için kir pas içindeki Pete aşağılama ve takdir karışımı bir ifadeyle karşılık verdi, “İyi akşamlar Mister Johnsing.”

Kasabanın anacaddesinde, ark lambalarının parıldaayan, güçlü mavi ışıkları hâkimdi. Bu mavi ışık birçok noktada dükkân vitrinlerindeki birçok gaz lambasının turuncu parıltısında boğuluyordu. Bu ışıldaayan yoldan ilerleyen kalabalık, postanenin önünde toplanmış, akşam postasının dağıtılmasını bekliyordu. Zaman zaman

kalabalığın içine, motoru bir kafes dolusu çekirge gibi öten ve koca çanıyla etrafa hem uyarılar hem de basit bir gürültü yayarak kulakları tırmalayan bir elektrikli tramvay geliyordu. Gezgin bir tiyatro kumpanyası, ünlü New York tiyatrolarının cilalanmış ve kırmızı peluşlu minyatürü olan küçük tiyatrodaki *East Lynne*'i¹ oynuyordu. Kasabanın delikanlıları, köşe başlarında yakın dostlukların çeşitli kademelerinin izlerini taşıyan ve sosyal sınıf dereceleriyle hiç ilgisi olmayan gruplar halinde toplanmışlardı. Bu gruplarda ciddi bir içgörülle her şeyi tartışıyorlar, sokağa dolmuş kasabalıları inceliyorlardı. Elektrikli tramvayın çanı bir an için kulaklara eziyet etmeyi bıraktığında taş döşeli kaldırımında sakın sakın yürüyen kalabalığın tıpkı huzurlu bir akşamüstü göl kıyısına çarpan dalgalara benzeyen ayak sesleri duyulabiliyordu. İki sıra akça ağacın nöbetçilik ettiği tepenin eteğinde, gölge yapan dalların arasında yüksekteki bir elektrik lambası parlıyor ve gölgelerle aşağıdaki yolda gravürlerin en güzelini yaratıyordu.

Johnson kalabalığın arasında görünür görünmez köşedeki saygısız grupların içinden birisi Johnson'ın gelişini ânında arkadaşlarına duyurdu. Hemen seslendiler. "Merhaba Henry! Pasta için mi yürüyorsun bu akşam?"

"Amma da şık!"

"Pasta çantada keklik, Henry!"

"Gögsünü biraz daha şişir."

Henry bu takılmalardan ve iltifatlardan en ufak bir rahatsızlık hissetmemişti. Karşılık olarak son derece babacan bir şekilde kıkırdayarak güldü ki, aslında bu kibirli bir karaktere ait gizli bir kendini beğenmişlik ifade ediyordu.

1. İngiliz yazar Ellen Wood'un 1861'de yayımlanan, sadakatsizlik ve çifte kimlikler üzerine kurulu ünlü eseri. (Ç.N.)

Henry Johnson'mış! Daha neler!

Tam o sırada genç avukat Griscon mutlu bir şekilde çenesini sıvazlayarak berber dükkânından çıkıyordu. Basamaklarda elini çenesinden indirdi ve gözlerini faltaşı gibi açarak kalabalığa baktı. Aniden, süratle tekrar berber dükkânına geri döndü. “Vay canına!” diye bağırdı içeridekilere, “Şu gelen gündüz fenerini görmelisiniz!”

Reifsnyder ve kalfası ellerinde usturalarıyla pençereye döndüler. Tıraş sabunuyla kaplı iki surat, berber koltuğundan dönüp baktı. Sokaktaki lambanın parıltısı, Reifsnyder'ın dükkânının penceresinin büyüğü sarı ışığından dışarı bakanlara adeta su etkisi yaratıyordu. Gerçekten de, dışarıdaki insanlar tıpkı pencerenin çerçevesi içine yerleşmiş koca bir akvaryumun sakinlerine benziyordu. O anda Henry Johnson'ın zarif görüntüsü bu çerçevenin içine yüzdü.

“Vay!” dedi Reifsnyder. Kalfasıyla aynı anda, ellerindeki işi ve suratı sabunlu kurbanlarını âciz bir durumda

Crane ırkçılık, tecrit, kitle öfkesi gibi temalar içeren **Canavar**'ı binlerce siyahın öldürüldüğü linç olaylarının yaşandığı 19. yüzyılın sonunda kaleme alır.

Crane'in hayali Whilomville kasabasında yaşayan siyah genç Henry, çalıştığı evde yangın çıkınca işvereni Dr. Trescott'un oğlunu alevlerin arasından kurtarmak için gözünü kırpmadan içeri dalar. Ancak küçük Jimmie'nin yüzüne gülen şans, Henry'yi kasabanın ucubesine çevirir. Yangında aldığı yaralarla tanınmaz hale gelen Henry kimselerin görmek istemediği çirkin, huzursuzluk veren bir varlıktır artık. Onun tedavisini üstlenen Dr. Trescott ise kasabalının gözünde bu ucubeyi yaşatmaya çalışan bir sapkına dönüşür.

"Lanetli hikâyeye aklımdan çıkmıyor..."

Joseph Conrad

#kısaklasikler #amerikanklasikleri #ırkçılık #toplumsaltecrit #kölelik #toplumahlaki

Kapak illüstrasyonu: Çağlar Birikme

 can

 canyayinlari.com | | | canyayinlari

öykü

ISBN 978-978-07-5803-0

9 789750 758010